

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ННІ Менеджменту, харчових технологій та торгівлі Кафедра публічного управління та менеджменту організацій

Назва курсу	Публічне управління в умовах криз різного походження (ВК 2.1)
Мова викладання	Українська
Курс та семестр вивчення	для здобувачів третього рівня вищої освіти (доктор філософії) галузі знань 28 – Публічне управління та адміністрування, спеціальність: 281 – Публічне управління та адміністрування 3 курс, п'ятий семестр
Викладач	Дука Анастасія Петрівна, д. е. н., проф.
Профайл викладача	ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7682-4274 Scopus: https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56607090800 Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=AvNkdOcAAAAJ&hl=uk
Контакти викладача	Чернігів, вул. Шевченка, 95, корп.1, каб. 402. Телефон: (046) 665-261; apd@online.ua

1. Анотація

Сучасні держави все частіше потрапляють у глибокі системні кризи, тому особливої актуальності питання результативності публічного управління набуває в умовах зростання кризових явищ у суспільстві й державі. В Україні цьому сприяє не лише належність національної економіки до транзитного типу, але й потужний тиск процесів інтернаціоналізації світової економіки, глобалізації світового соціокультурного простору, які ускладнюють латентні негаразди в державі й суспільстві, посилюючи вагу соціальних конфліктів, і підкреслюють слабку урегульованість економічної сфери з боку держави. Загострення кризових процесів на рівні держави спричинили виникнення кризових ситуацій, походження яких різняться та зумовлене різною природою. Несвочасне реагування на рівні прийняття державницьких рішень провокує внутрішні негативні тенденції та зміни, пов'язані з функціонуванням основних учасників суспільних відносин та неспроможності подолати негативні наслідки для розвитку країни, втрат конкурентної позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Основними причинами цієї ситуації є відсутність бачення та розуміння природи походження криз, розмаїття кризових ситуацій, вміння розпізнавати причини та оцінювати наслідки, а також оволодіння навичками спроможності генерувати відповідні заходи на рівні публічного управління для запобігання негативних наслідків розвитку держави. Де-факто перед системою публічного управління постає проблема, врегулювання якої має стратегічне значення для держави, – дієве протистояння кризовим явищам.

Тому, на сьогоднішній день актуальною стає застосування отриманих знань та компетенцій в процесі наукового обґрунтування провадження професійної діяльності в органах державного управління та влади, здатних критично мислити та діяти в умовах криз різного походження.

Змістовний модуль 1. Теоретичні та методологічні засади публічного управління в умовах криз різного походження

Тема 1. Поняття та сутність кризи в соціально-економічному розвитку

Поняття та основні параметри кризи. Класифікація кризових явищ. Кризовий стан. Стабільний стан. Криза. Об'єкти кризового управління. Антикризовий менеджмент. Брижовий ефект. Економічна криза. Чинники кризи. Системна криза. Локальна криза. Загальна криза. Глибина кризового стану.

Тема 2. Основні аспекти управління в умовах криз різного походження

Завдання та проблеми антикризового управління. Види, функції та принципи антикризового управління. Створення системи антикризового управління. Реалізація реформи децентралізації влади в Україні: ризики, виклики, проблеми й перспективи. Об'єкти та суб'єкти антикризового управління. Управлінські інструменти антикризового управління у публічній сфері. Форми подолання кризи. Система менеджменту кризових ситуацій. Заходи виходу із кризи.

Тема 3. Діагностика виникнення і розвитку криз

Аналіз методичних підходів до діагностування кризового стану. Технологія проведення комплексної діагностики криз. Трансформація державного влади та управління та кризові ситуації. Система раннього попередження та реагування на кризові стани. Підходи до діагностування криз в публічному управлінні. Стратегічне діагностування. Бізнес-діагностування. Загальний показник стійкості до кризи. Структурно-логічна схема комплексного діагностування кризового стану.

Тема 4. Антикризова програма та її складові у сфері публічного управління

Суть та значення антикризової програми та програми антикризового реагування. Методичне забезпечення формування антикризової програми. Організація контролю за реалізацією антикризової програми. Оцінка результативності реалізації антикризової програми. План антикризових заходів. Скринінгові стандарти. Методи елімінації. Експертні методи. Показники-критерії антикризової програми. Управління розробкою антикризової програми. Контроль в системі антикризового управління. Стандарти оперативного контролю. Корпоративні стандарти. Стандарти адміністративного контролю. Стратегічний контроль. Оцінка результативності реалізації антикризової програми. метод оцінки результативності впровадження антикризової програми. Графічний метод оцінки результативності.

Тема 5. Стратегія в антикризовому управлінні

Особливості вибору антикризової стратегії в сфері публічного управління. Основні технології розроблення та реалізації антикризових стратегій. Мета антикризової стратегії. Ефективність антикризової стратегії. Чинники, які впливають на реалізацію антикризової стратегії в публічній сфері. Синергійний ефект. Ефект дисинергії. Якість реалізації стратегії. Матриця впровадження антикризової стратегії. Оцінювання результативності впровадження антикризової стратегії.

Змістовний модуль 2. Інструментарій публічного управління в умовах криз різного походження

Тема 6. Роль контролінгу в системі антикризового управління

Суть та необхідність контролінгу в умовах кризи. Характеристика оперативного і стратегічного контролінгу. Модель впровадження антикризового контролінгу. Контролінг. Контролінг антикризового управління. Мета антикризового контролінгу. Діяльність служб контролінгу. Принципи антикризового контролінгу. Види контролінгу. Модель впровадження антикризового контролінгу.

Тема 7. Особливості кадрового менеджменту в умовах кризових станів

Теорія кризових явищ та причина й наслідки кризи персоналу. Поведінкові аспекти діяльності персоналу в умовах кризи. Концепція антикризового управління персоналом. Механізм здійснення антикризових заходів в роботі з персоналом. Система антикризового управління персоналом. Причини виникнення кризи в організації. Елементи системи антикризового управління персоналом організації. Наслідки кризи персоналу. Типи криз персоналу в публічному управлінні. Умови діяльності персоналу в кризових ситуаціях. Антикризове кадрове планування. Специфічність формування антикризової управлінської команди у сфері публічного управління. Оперативні антикризові групи. Концепції створення психологічного комфорту. Механізм здійснення антикризових заходів в роботі з персоналом.

Тема 8. Прояви криз у сфері публічного управління та методи їх подолання

Основні інструменти кризових явищ в системі публічного управління. Криза системи державного управління та її прояви. Системна криза в державному управлінні та етапи її розвитку. Ознаки прояву загальносистемної кризи публічного управління. Конфлікт у публічному управлінні. Вирішення та усунення конфліктів, знаходження компромісу чи консенсусу. Систематичність, поступовість та методичність дій з управління конфліктом 1) інституалізація; 2) легітимація; 3) структурування груп, які вступили у протиборство; 4) постійне послаблення конфлікту за рахунок переключення/переміщення на інший рівень. Гібридні суперечності та їх вплив на розвиток системи публічного управління на наддержавному, національному, регіональному, місцевому рівнях і на межі предметних галузей.

Тема 9. Антикризова програма та антикризове управління державою

Інновація як засіб антикризового управління. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним процесом. Значення інвестиційної політики в антикризовому управлінні. Система інноваційного управління. Стратегії інноваційного розвитку. Інвестиційна політика. Розробка програм інноваційно-інвестиційного розвитку, відновлення, та нормативно-правове супроводження. Антикризова інвестиційна стратегія розвитку. Порядок та механізм розроблення нормативних документів та їх ухвалення. Антикризова інвестиційна політика. Національна антикризова програма.

Тема 10. Елементи національної безпеки держави та регіонів

Ризик. Носій ризику. Показник ризику. Види ризиків. Національна безпека. Типологія ризиків та безпекова ситуація. Причини виникнення ризиків. Комплексна діагностика ризиків. Контроль над ризиками. Використання моніторингу безпеки та ризиків в державному управлінні. Цифрові ризики, кібербезпека, гібридні виклики національній безпеці.

2. Мета та цілі курсу.

Мета навчальної дисципліни – поглиблення знань про організацію діяльності у сфері публічного управління в умовах криз.

Основними завданнями вивчення дисципліни є отримання знань, компетенції та навичок з основних аспектів теорії управління у кризових ситуаціях щодо:

- основ антикризового управління,
- принципів управління в умовах кризи;
- ознайомлення з основними принципами та методами розпізнавання кризових ситуацій;
- виявлення причин кризового стану та форм його прояву;
- аналіз методологічних основ формування стратегії антикризового управління в сфері публічного управління;
- розроблення системи діагностики й запобігання кризам різного походження та різної природи (банкрутству, дефолту, блекауту тощо), а також стратегій виходу з кризових ситуацій;

– обґрунтування варіантів державницьких рішень антикризової стратегії.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти (ЗВО) має набути або розширити наступні загальні (ЗК) та фахові (ФК) компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК1. Здатність до виокремлення комплексних проблем у сфері публічного управління та адміністрування, проведення наукових досліджень на високому науково-методологічному та дослідницько-інноваційному рівні.

ЗК3. Здатність генерувати нові науково-теоретичні та практико орієнтовані ідеї (креативність), розробляти й реалізовувати наукові проєкти й програми, оцінювати та забезпечувати належну якість виконаних робіт.

ФК2. Здатність визначати, науково обґрунтовувати, критично оцінювати проблемні завдання та стратегічні напрями розвитку системи публічного управління на наддержавному, національному, регіональному, місцевому рівнях і на межі предметних галузей.

ФК6. Здатність до наукового аналізу та експертизи нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування, підготовки аналітичних довідок, пропозицій, доповідей.

3. Результати навчання

Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою:

ПРН3. Знати та уміти застосовувати методи наукового пізнання, закони, закономірності, принципи публічного управління, з урахуванням міждисциплінарних зв'язків, для проведення наукових досліджень та розв'язання актуальних проблем у сфері публічного управління та адміністрування.

ПРН8. Уміти розробляти проєкти законодавчих і нормативних актів, програмні документи (стратегії, програми, концепції), виходячи із оцінки їх ресурсного забезпечення, знати принципи реалізації.

4. Обсяг курсу

Загальна кількість кредитів – 5 (загальна кількість годин - 150); кількість годин самостійної роботи – 100.

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	26
Практичні заняття	24
Самостійна робота	100

Форма проведення занять – лекційні, практичні, самостійна робота – з використанням системи дистанційного навчання Moodle, літератури, відеоматеріалів.

5. Перекревіти

Передумовою вивчення дисципліни є базові знання з дисциплін «Публічне управління», «Технології публічного адміністрування». Дисципліна є базовою для вивчення спеціальних дисциплін наукової програми «Публічне управління та адміністрування» третього рівня вищої освіти, а також може використовуватися під час підготовки наукового дослідження (дисертації).

6. Система оцінювання та вимоги

Оцінювання знань ЗВО здійснюється відповідно до Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка», погодженого вченою радою Національного університету «Чернігівська політехніка» (31 серпня 2020 р. протокол № 6) та введеного в дію наказом ректора від 31 серпня 2020 р. №26 (<https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-ocinyuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf>).

З дисципліни ЗВО може набрати до 90% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру. Поточний контроль – до 90 балів, в тому числі: практичні заняття – до 70 балів, підсумковий модульний контроль – до 20 балів. Семестровий контроль до 10% підсумкової оцінки – під час підсумкового контролю у вигляді заліку проводиться під час сесії (максимум 10 балів). Оцінка за результатами вивчення дисципліни формується шляхом додавання підсумкових результатів поточного контролю до оцінки за залік.

Загальна система оцінювання курсу	<i>Активна участь в роботі впродовж семестру (виконання тематичних завдань, виконання індивідуальних практичних завдань) /залік - 90/10</i>
Семінарські (практичні) заняття	<i>Підготовка усних відповідей з лекційного матеріалу, відповідь на питання самостійного опрацювання, виконання практичних завдань, спілкування із ЗВО, опитувань ЗВО за підсумками підготовки практичних робіт, виконання завдань, розгляду проблемних ситуацій (кейсів), виконання самостійних робіт, завдань у MOODLE</i>
Вимоги до реферату, РГР, КР,КП тощо	<i>Критерії оцінювання за напрямками: 1) структура, опис методу та програмна частина (відповідність умовам завдання, експериментальне підтвердження), 2) пояснювальна записка (обґрунтованість рішень, посилання на першоджерела, відповідність оформлення вимогам, своєчасність здачі), 3) захист (грунтовність пояснення отриманих результатів та їх доведеність). Загальна кількість балів – 20.</i>
Умови допуску до підсумкового контролю	<i>Наявність конспекту лекцій, активність протягом навчального семестру, виконання обов'язкових видів робіт, мінімальна кількість балів 20.</i>

Поточний контроль

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	Кількість балів за видами робіт	
	Усні відповіді, підготовленість до практичних занять	Повнота та своєчасність виконання завдань
Змістовний модуль 1. Теоретичні та методологічні засади публічного управління в умовах криз різного походження	0...20	0...15
Змістовний модуль 2. Інструментарій публічного управління в умовах криз різного походження	0...20	0...15
Підсумкова поточна оцінка за семестр	40	30

Підсумковий модульний контроль

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	Кількість балів
Змістовний модуль 1. (Ситуаційні та тестові завдання)	0...10
Змістовний модуль 2. (Ситуаційні та тестові завдання)	0...10

Підсумкова семестрова оцінка

Види робіт	Кількість балів
------------	-----------------

Поточний контроль	0...70
Підсумковий модульний контроль	0...20
Залік	0...10
Разом	0...100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		екзамен/диференційований залік	залік
90 – 100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

7. Політики курсу

Обов'язкова активна участь в обговоренні проблемних питань, участь у всіх видах контролю.

У випадку, якщо здобувач протягом семестру не виконав у повному обсязі передбачених робочою програмою всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані практичні роботи або не набрав мінімально необхідну кількість балів, він не допускається до складання заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів НУ “Чернігівська політехніка”». Повторне складання заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється. У випадку повторного складання заліку всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний залік складається за комплексними завданнями (включає теоретичні, практичні та ситуаційні завдання).

До загальної політики курсу відноситься дотримання принципів відвідування занять, а також вільного відвідування лекційних занять для осіб, які отримали на це дозвіл. Запорукою успішного вивчення дисципліни є активність та залучення під час проведення практичних та лекційних занять – участь у дискусії, обговорення проблемних ситуацій, відповіді на запитання викладача (як один з елементів поточного контролю), формулювання ЗВО власних питань для уточнення незрозумілих моментів, вирішення практичних завдань. Консультації відбуваються відповідно до затвердженого графіку або ж особистих чи групових консультацій (через використання ІКТ, меседжерів тощо).

Відповідно до чинного Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Чернігівська політехніка», введеного в дію наказом ректора від 31 серпня 2020 р. № 26 (<https://stu.cn.ua/normatyvna-baza/normatyvne-zabezpechennya-osvitnogo-proczesu/>): п. "7.2.8. В окремих випадках, згідно наказу ректора (у зв'язку з карантинном тощо) навчальні заняття та контрольні заходи (в т.ч. оцінювання практик та атестація) можуть проводитись за допомогою технологій дистанційного навчання. При цьому, якщо здобувач вищої освіти під'єднується до навчального заняття, яке проводиться за допомогою технологій дистанційного навчання, без використання системи відеозв'язку, то це може фіксуватися викладачем як пропуск навчального заняття. (підпункт 7.2.8 Положення зі змінами, внесеними згідно з рішенням Вченої ради від 26.04.2021, протокол №4, та наказом ректора № 80 від 26.04.2021)"

Політика академічної доброчесності

Академічна доброчесність повинна бути забезпечена під час проходження даного курсу (принципи описані у Кодексі академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка» за посиланням: <https://www.stu.cn.ua/staticpages/akadem-dobrochesnist/>). Списування під час проміжного та підсумкового контролів, виконання практичних завдань на замовлення, підказки вважаються проявами академічної недоброчесності. Від усіх ЗВО очікується дотримання академічної доброчесності у зазначених вище моментах. До здобувачів вищої освіти, у яких було виявлено порушення академічної доброчесності, застосовуються різноманітні дисциплінарні заходи (включаючи повторне проходження певних етапів).

Політика дедлайнів

Своєчасність здачі кожного із завдань оцінюється в 1 бал. Відповідно, максимальна оцінка за невчасно здані роботи зменшується на зазначену кількість балів. Виключенням може бути наявність поважних причин несвоєчасної здачі зазначених робіт (хвороба, участь в зазначений час в інших видах наукової чи організаційної роботи, форс-мажорні обставини). Умови відпрацювання пропущених семінарських занять з поважних причин: надіслані відповіді на завдання (кейси, тести) у дистанційному форматі не пізніше ніж 2 тижні після проведення семінарського заняття – зниження оцінки на 10%; понад 2 тижні - зниження оцінки на 40%. За 1 тиждень до завершення дисципліни, відпрацювання не приймаються.

Політика заохочень та стягнень

За результатами навчальної, наукової або організаційної діяльності здобувачам вищої освіти курсу можуть нараховуватися додаткові бали – до 10 балів, залежно від вагомості досягнень. Види позанавчальної діяльності, за якими здобувачі заохочуються додатковою кількістю балів: участь у міжнародних проектах, наукові дослідження, тези на науково-практичних конференціях, статті у фахових виданнях тощо.

Політика користування ноутбуками / смартфонами

Прохання до здобувачів тримати смартфони переведеними у беззвучний режим протягом лекційних занять, так як дзвінки, переписки та спілкування у соціальних мережах відволікають від проведення занять як викладача, так й інших здобувачів. Ноутбуки, планшети та смартфони не можуть використовуватися в аудиторіях під час проведення підсумкового контролю.

Правила перезарахування кредитів

Кредити, отримані в інших закладах вищої освіти за даною спеціальністю з освітніх компонент, спрямованих на отримання компетентностей з курсу, можуть бути перезараховані викладачем у відповідності до положення «Порядок визначення академічної різниці та перезарахування навчальних дисциплін у НУ «Чернігівська політехніка»» шляхом співставлення отриманих програмних результатів навчання та компетентностей. У випадку проходження подібного курсу з інших спеціальностей перезараховані можуть бути лише теми, зазначені в курсі відповідно до змістових модулів.

8. Рекомендована література

1. Бєлай С. В. Державні механізми протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру: теорія, методологія, практика : монографія. Х. : Вид-во НАНГУ, 2015. 349 с.
2. Дука А.П. Базові засади процесу децентралізації публічної влади в Україні. Колективна монографія. Менеджмент та публічне управління в умовах інформаційного суспільства / за заг. ред. Філіпової Н.В. Мена: ТОВ «Домінант». 2020. 288 с. (с. 35-44).
3. Михайловська О.В., Старченко Г. В., Дука А. П. Прогресивні управлінські технології в публічній сфері. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. № 3 (15) – червень, 2021. С. 198-205 DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-3\(15\)](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-3(15)).

4. Дука А.П., Старченко Г. В. Синергетичні ефекти проектно-орієнтованого управління інноваційним розвитком національної економіки. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. №4 (31). 39-49.

5. Duka A.P. Transformations of public power in Ukraine. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*, 2021. (1), 94-99 DOI: <https://doi.org/10.54929/pmtl-issue1-2021-14>(Index Copernicus).

6. Kosach, I., Duka, A., Starchenko, G., Myhaylovska, O., Zhavoronok, A. Socioeconomic viability of public management in the context of European integration processes. *Administratie si Management Public*, 2020. 35, 139-152. DOI: 10.24818/amp/2020.35-09 (Scopus Q2).

7. Лікарчук Н.В. Політичний маркетинг: теорія і практика : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. 356 с.

8. Лікарчук Н. В. Кризи в системі державного управління: причини виникнення та шляхи врегулювання. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 256-261. DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.4.36>

9. Соколов О.Є. Механізми публічного управління в подоланні криз у незалежній Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2021. Том 32 (71). № 3. С.298-303. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/3.44>.

10. King G. (2007), Narcissism and Effective Crisis Management: A review of Potential Problems and Pitfalls, "*Journal of Contingencies and Crisis Management*", Vol. 15 No. 4.

11. Wethington E. (2007). The structured life event inventory. In C. Zalaquett and R. Wood (Eds.), *Evaluating stress: A book of resources*, pp. 391-405. Lanham, MD: Scarecrow/University Press.

12. William "Rick" Crandall, John A. Parnell, and John E. Spillan. (2019). *Crisis Management: Leading in the New Strategy Landscape, Second Edition* / SAGE Publications, Inc.

Інформаційні ресурси

1. Система дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка». Режим доступу:<https://eln.stu.cn.ua/course/>

2. Законодавство України. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

3. Офіційний сайт бібліотеки ім. В. Вернадського. Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

4. Офіційний сайт Наукової бібліотеки НУ «Чернігівська політехніка». Режим доступу: <http://library2.stu.cn.ua/>

5. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.